

Bos.-herceg. zakoni IV. svezak **I. dio.**

Medželle
i
ahkjami šerije.

(OTOMANSKI GRAGJANSKI ZAKON).

SARAJEVO.

Tisak i naklada Daniela A. Kajona
1906.

Prepis pisma carskog
Po njemu neka se postupa.

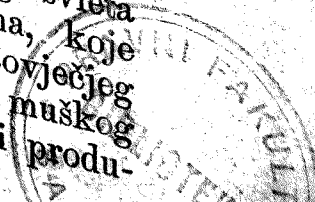
U V O D

SADRŽI DVA GOVORA.

Govor prvi.

O definiciji i podjeli pravničke nauke.

§ 1. Ilmi Fikh = pravnička znanost (nauka) je poznavanje šerijatskih pravila postojećih o prometu (postupanju, življenju).
Pravnička pravila ili se odnose na buduću život, to je pravo (zakoni) o bogoštovlju, ili se odnose na ovaj svijet. Ta se diele na pravila o ženidbenim pogodbama o prometu općem (postupanju) megjusobnom ljudi i o kaznama. A to s toga, što je istiniti svemoguću Bog odlučio, da uregjenje ovog svijeta postoji do nekog odregjenog vremena, koje postajanje je vezano za opstanak čovječjeg roda, a ovo vezano je za spajanje muškog spola sa ženskim u svrhu ragjanja i produženja roda ljudskog.

Isto tako biva opstanak (postajanje) čovječjeg roda s održanjem pojedinaca toga roda. Čovjeku treba zbog njegove umjerene (ograničene) naravi za njegov opstanak jela, pića i odjela i stan, a za ovo trebaju mu zanatlijski poslovi (radnje). A za ovo se ište da nastane zajednica i međusobno potpomaganje pojedinaca.

Kraće rečeno, budući je čovjek pitome naravi, ne može živiti u samoći, kao druge životinje, nego treba da prostre prostirku pitomosti, te da se druži i potpomaže (međusobno).

Buduć da svaki čovjek traži ono, što njemu godi, a srdi se na ono, što mu ne godi, potrebna su neka utvrgjena (nepomična) pravna pravila, da bi se među ljudima sačuvao i održao red i pravda bilo u pitanjima ženidbenima, bilo u pitanjima, koja se tiču udruženja i međusobnog potpomaganja, na čemu se svemu temelji pitomost (civilizacija).

Otuda dva dijela toga prava. Prvi sadrži pravila o ženidbenim pogodbama, drugi o društvenim pogodbama (o međusobnom načinu života).

Za tim je potrebno postaviti (urediti) kaznene zakone, da bi se mogla održati pitomost (red). Ovo je kazneni dio od pravnih pravila.

Pravila od dijela o društvenim ugovorima koja se najčešće upotrebljuju, izvagjena su iz priznatih knjiga, pa je iz njih sastavljena

medžella tako, da su ona podjeljena u knjige, ove u poglavlja, a ova u odsjeke.

Pravila pitanja (posebna), po kojima će se postupati pred sudovima, jesu ona, koja su sadržana u slijedećim poglavljima i odsjecima. Ali potanki ispitatelji pravničkih pravila sveli (slili) su pravnička pravila (pitanja) u neka opća pravila (načelna), koja čine temelj, kojim se ostala pravila dokazuju i koja se opća pravila drže za priznata u pravničkim knjigama tako, da svako to pravilo obuhvaća i sadrži u sebi više pravničkih pitanja (rješidba za ista pitanja).

Ako se najprije ta opća pravila zapamte, onda će se lahko priljubiti pameti posebna pitanja kojih rješenje je u njima sadržano, pa će opća ta pravila biti sredstvo da se ta pravna pitanja u pameti tvrdo (duboko) smjeste.

Usljed toga skupljeno je devedeset i devet (99) temeljnih pravničkih pravila i navedena su ona kao drugi govor na način koji slijedi i to prije nego se pređe na glavnu stvar.

Makar da imade iznimaka od ovih općih pravila, kad se svako posmatra za sebe (na pose), ne će to kvariti njihove općenitosti, ako se ona posmotre ukupno (u cijelosti) jer jedna od njih ograničuju i pobliže opregju-

Govor drugi.

O pravnim pravilima,

(temeljnim načelnim pravilima, ostalo su pravna pitanja, kojih je riješenje u pravilima sadržano).

§ 2. Po zakonu ima jedan posao (radnja) onu posljedicu, koja odgovara svrsi (namjeri) koja se je htjela postići iz tog posla.

§ 3. Kod ugovora daje se važnost (uzima se obzir) glavnim svrhama (ugovora) i smislu ugovora, a ne riječima i načinu njihove upotrebe (izražaja). Usljed toga će se be-bil-vefa prosgjivati po ustanovama o zalogu.

§ 4. Nešto, što je tvrdo dokazano ne može se uništiti (razoriti) dvojbom (sumnjom).

§ 5. Načelno (glavno je) treba svaka stvar da ostane u onom stanju, u kom se nalazi (status quo).

§ 6. Ono, što je vajakadašnje (postoji od давнина) ima se ostaviti (pustiti) u tom vajakadašnjem stanju.

§ 7. Šteta ne može postati vajakadašnjom (ne može se opravdati starinom, dugim trajanjem).

§ 8. Oslobogjenje od dužnosti je pravilo (u pravilo se uzima, da je čovjek prost

od svake obveze). Usljed toga ako bi neko jedno tugje dobro upropastio, pa bi izmegju onoga, koji je upropastio to dobro, i izmegju gospodara dobra nastao prepor o količini dobra, uvažice se riječ (tvrđnja) upropastitelja a gospodar treba da dokaže višak koji traži.

§ 9. U pogledu svega, što tek postati (pridoči, nastati ima), pravilo je nepostojanje toga.

Na primjer, ako bi nastao prepor kod zajednice mudarebe (§ 1404. i slijedeći) o tom, da li imade kakova dobitka ili ne, buduć je pravilo, da dobitka nema, uvažice se riječ radnika, i gospodar će glavnice morati dokazati, da imade dobitka.

§ 10. Ono čega je postojanje u nekom vremenu tvrdo dokazano, držaće se, da postoji na dalje sve dok se ne dokaže protivno od toga.

Usljed toga, ako bi se dokazalo, da je nešto bilo nečija vlastnost nekad prije, držaće se, da je to i sad njegova vlastnost, dok god ne nastupi neko stanje, koje tu vlastnost odstranjuje (ukida).

§ 11. Pravilo je, da je nešto, što je novo, nastalo u vremenu koje je najbliže sadašnjosti, to će reći, ako nastane prepor o razlogu ili vremenu postanka nečega, što je novo, uzeće se da

koje je najbliže sadašnjosti, sve dotle dok se ne dokaže, da je nastalo u nekom daljem vremenu.

§ 12. Pravilo je, da se daje govoru značenje, kakovo riječi donose sobom (bukvalno značenje).

§ 13. Neima važnosti ono, što bi se muče (kao neizrareženo) moglo razumjeti, ako postoji izrično očitovanje. (Pored izričnog očitovanja nema mjesta predmjeri.)

§ 14. Nema mjesta pravničkom ispitiivanju (mišljenju učenih pravnika, tumačenju) ondje gdje je nešto tako jasno rečeno, da ne trpi izvrtanja.

§ 15. Ono, što se je kao valjano uzelo (ustanovilo) protiv zakonskog mjerila, (zakona, pravila), ne može biti mjerilo za slični slučaj (izuzetak od pravila ne može sačinjavati pravilo).

§ 16. Mišljenje jednog pravničkog učenjaka (tumačenje njegovo) neće biti pokvareno mišljenjem drugog učenjaka pravničkog (tumačitelja).

§ 17. Poteškoća izaziva (dovodi) olakšanje; to će reći poteškoća može biti razlog polakšici, i kod tjeskobe (u neprilici) treba popuštanja. Mnoge pravničke ustanove utemeljene su na ovom pravilu, kao davanje zajma, uputa i ograničenje u raspolaganju.

Na ovom pravilu temelje se sve polakšice i popuštanja od strogih zakona, koje su zakonodavci svojim pravilima dodali (uveli).

§ 18. Kad se uvidi poteškoća u izvi-gjanju nekog posla, treba se biti širokim kod prosugjivanja toga posla t. j. kod primjene pravila na taj posao (pokazati treba blaže prosugjivanje).

§ 19. Zabranjeno je štetu činiti (prouzrokovati) a isto tako i učinjenu štetu štetom odvrćati (naknaditi dati, odmazditi, odstranjivati).

§ 20. Treba odstraniti (ukloniti) ono, što štetu može prouzrokovati.

§ 21. Nužda (sila veća) čini dozvoljenim ono, što je zabranjeno.

§ 22. Nužda se odmjeruje (prosugjuje) prema njezinoj veličini (ono, što se dozvoljava zbog nužde, dozvoljeno je samo u razmjeru prema veličini nužde).

§ 23. Ono što je dopušteno iz (zbog) nekog izvinjujućeg razloga, prestaće biti dopušteno kad nestane toga izvinjujućeg razloga.

§ 24. Kad nestane zaprijeke nečemu, dolazi opet do svoje valjanosti ono, što je zapriječeno.

§ 25. Jedna šteta ne smije se odstranjivati (nagnagjivati) jednom drugom njoj jednakom (sličnom) štetom.

§ 26. Odobravaće se trpljenje privatne štete pred javnom štetom. Na ovome se temelji zapriječenje neznalice lječnika od vršenja lječničkog zanata.

§ 27. Težu štetu treba odstraniti lakšom štetom.

§ 28. Kada bi se dva zla snašla (sukobila) onda se treba upustiti u zlo, koje je manje, a gladaće se odstraniti, koje je veće.

§ 29. Između dva zla, treba birati manje zlo.

§ 30. Bolje je odstranjivati zlo nego pribavljati si korist.

§ 31. Štetu treba odstraniti (nagnaditi) koliko je moguće.

§ 32. Bila potreba opća ili privatna, smatra se nuždom. Na ovome se temelji odobrenje (dozvoljenje) beř-bil-vefe (§ 118.), koja je pripuštena uslijed uviđene potrebe u vrijeme, kad se je kod stanovnika Buhare pomnožio bio dug.

§ 33. Nevolja ne uništuje tugjeg prava (ne daje prava na uništenje tugjeg prava). Uslijed toga, ako bi neko ođladnio, pa bi izjeo tugji hljeb, trebaće platiti njegovu vrijednost.

§ 34. Ono što je zabranjeno primati, zabranjeno je i drugome davati.

§ 35. Ono što je zabranjeno raditi (činiti), zabranjeno je i zahtjevati (tražiti).

§ 36. Običaj ima moć zakona (je tvrd) to će reći, običaj, bio on opći ili posebni, uzeće se odlučnim kod presugjivanja.

§ 37. Svjetski običaj je takovo dokazno sredstvo, kojeg se valja držati kod presugjivanja.

§ 38. Ono što obično (po običaju) nije moguće, drži se da u istini nije moguće.

§ 39. Ne može se poreći, da se promjenom vremena mijenja i primjena zakona.

§ 40. Bukvalno značenje riječi napušta se (ispušta se, otpada), ako običaj pokazuje na neko drugo značenje.

§ 41. Običaj važi samo onda, ako je stalan i ako ga upotrebljava pretežna većina svijeta.

§ 42. Važnost (valjanost) se daje onome što češće biva i što je općenitije (u više svijeta) a ne onom, što se rijetko zbiva.

§ 43. Ono što je po običaju priznato, drži (smatra) se kao da je ugovoreno (ima istu valjanost kao i ugovor).

§ 44. Ono što je međju trgovcima običajno, smatra se kao da je međju njima ugovoreno.

§ 45. Odregjenja (ustanove) običajna su kao i odregjenja jasnim govorom, koji ne trpi (ne podnosi) izvrtanja.

§ 46. Kad se sastane razlog, koji dopušta nešto učiniti, i zapreka, koja tome stoji na putu, daće se prvenstvo zapreci.

Usljed toga ne može neko prodati onog svojeg dobra, koje je založio svome vjerovniku.

§ 47. Ono, čega postanak zavisi od nečeg drugog, pripadaće tome drugom i obzirom na posljedice koje nastanu za to drugo (za glavnu stvar).

Usljed toga, kada se proda jedna suždrijebna kobila, biće prodano kao pripadak njezin i ono ždrijebe, koje je u njezinom trbuhu.

§ 48. Ono što je pripadnost nečega, ne može imati posebnik (zasebnik) posljedica.

Na primjer ždrijebe, koje je još u trbuhu kobile, ne može se na po se prodati.

§ 49. Onaj, koji postane vlasnikom jedne stvari, postaće takogjer vlasnikom i onog, bez čega ta stvar ne može postojati.

Na primjer, kupac jedne kuće postaće vlasnikom i onog puta, koji vodi do te kuće.

§ 50. Kad nestane temelja, otpašće i ono, što na njemu počiva.

§ 51. Ono, čega nestane (što otpane), ne vraća se više (ne oživljuje), to će reći ono, što otide, više se ne vraća natrag.

§ 52. Kada bude nešto uništeno, biće uništeno i ono, što je u njemu sadržano (njegov dio).

§ 53. Kada ne bude moguće predati ono, što je glavno, ima se predati zamjena toga (ekvivalent).

§ 54. Ono što se ne bi moglo dopustiti neposredno (zasebno), može se dopustiti posredno (s nečim drugim, kao sadržaj nečeg drugog).

Na primjer, nije valjano, da kupac opunomoći prodavaoca, da ovaj primi predmet kupoprodaje (za kupca), ali ako bi kupac dao prodavaocu posugje, da prodavalac žito izmjeri i saspe u posugje, pa bi prodavalac to učinio, u ovom slučaju nastaje primitak posredno (sadržajno i pripadno t. j. sastoji taj primitak u mjerenju i sipanju žita u posugje).

§ 55. Zapreka početku (postanku) nečega ne priječi iza postanka toga nečega dalje postojanje njegovo, na primjer nije valjano, neodjeljeni dio jedne stvari drugom darovati, ali ako bi jedna stvar bila već darovana, pa bi neko treći dokazao iza toga svoje pravo na jedan dio te stvari i prisudio bi mu se taj dio, neće darovanje biti uništeno, nego

će ostali dielovi (ne prisugjeni trećem) ostati vlastništvo onog, u korist koga je darovanje učinjeno.

§ 56. Lakši je opstanak nego li postanak (t. j. ako je nešto postalo, lakše ga je i pored zapreka održati, ali ne može ništa tako lahko da postane, ako ima zapreka).

§ 57. Davanje besplatno (džabe) može postati potpunim tek primitkom (predajom), na primjer, ako bi neko darovao nešto nekom ne će darovanje biti potpuno prije primitka (predaje).

§ 58. Vladanje nad narodom, treba da je zavisno od opće koristi (dok se vlada u opću korist, dotle je vladanje opravdano).

§ 59. Uprava posebna (privatna) pretežnija je (preća je; ima prvenstvo), nego li uprava općenita (javna).

Na primjer, mutevelija ima pravo prvenstva za upravu jednog vakufa pred kadijom.

§ 60. Jednom govoru bolje je dati makar kakovo značenje, nego li ga ostaviti bez značenja, to će reći, govor se ne smije uzeti, da nema nikakva značenja, sve dotle, dok mu je moguće neko značenje dati.

§ 61. Kod govora, kojem se ne može dati smisao koji iz značenja riječi izlazi, da će mu se preneseni smisao.

§ 62. Ako jednom govoru ne bude moguće dati nikakova smisla (značenja), on će ostati bez smisla (značenja), to će reći ako ne bude moguće jednom govoru dati smisao, koji izlazi iz značenja riječi, niti preneseni smisao, onda će se uzeti, da taj govor ništa ne znači.

§ 63. Kod nedjelivih stvari, ako se napomene (navede) samo jedan dio, isto je kao da je cijela stvar spomenuta (navedena).

§ 64. Ono što je neograničeno, držaće se da je neograničeno sve dotle, dok se neograniči izričnim ili mučućim ograničenjem.

§ 65. Nema se uzeti u obzir kakvoća jedne stvari koja je pri ruci (prisutna), a važna je kakvoća kod stvari, koja nije pri ruci.

Na primjer, ako bi neko prodavajući jednog kulatasta (Mausfahl) konja, koji je pri ruci u sjednici kupoprodaje, rekao: „ja prodadoh ovog zekastog konja za toliko hiljada groša“, ponuda će mu biti valjana, izraz „zekast“ ne će biti od važnosti (odlučnosti). Ali ako bi prodao jednog kulaša konja, koji nije pri ruci rekav, da prodaje zekastog konja kupoprodaja ne će biti sklopljena, jer ovdje odlučuje kakvoća.

§ 66. Uzima se (drži se) da su riječi (izrazi) jednog pitanja sadržane u odgovoru, to će reći, kod pitanja na koje se jestno

odgovara, drži se da je odgovaratelj izgovorio sve one riječi, koje su navedene u pitanju.

§ 67. O onome, koji čuti, ne može se uzeti da govori. Ali u slučaju, gdje bi trebalo da neko govori, smatraće se govorom njegovo ćutanje, to će reći, ne može se reći da govori onaj, koji čuti, ali u slučaju, gdje bi on morao govoriti, njegovo ćutanje će se smatrati priznanjem i pristajanjem.

§ 68. Ono što je sakriveno, ima se držati za onakovo, kako se u spoljašnjem svijetu pokazuje, to će reći, ono što je sakriveno tako, da se ne može istinito spoznati (saznati) prosugnuje se prema njegovom vanjskom dokazu.

§ 69. Megjusobno dopisivanje važi kao i razgovaranje ustmeno.

§ 70. Neki izvjestni pokaz nijemoga, smatra se kao i izraženje jezikom.

§ 71. Riječ (kazivanje) tumača primiće se (važiće) u svim slučajevima (materijama).

§ 72. Nema krijeposti misao (predpostavka) koje je neistinitost očevidna.

§ 73. Dokaz nečega nemože imati valjanosti, ako postoji predmnijeva za nešto protivno, koja se predmnijeva oslanja na neki temelj (ako postoji kakova okolnost, koja ustanovljuje predmnijevu protiv tog dokaza). Na primjer, ako bi neko priznao da je dužan

jednom od svojih nasljednika toliko i toliko groša, ne može to priznanje biti dokaz duga, ako bude učinjeno u vrijeme smrtne bolesti, sve dok ga ostali nasljednici ne odobre (potvrde), jer tome se protivi predmnijeva, da je on htio imetak ostalim nasljednicima uskratiti, a ova predmnijeva oslanja se na okólnost smrtne bolesti. Ali ako on bude to učinio (priznao) za vrijeme svoga zdravlja, biće to priznanje valjanim dokazom. I u ovom slučaju neće biti zaprekom ta predmnijeva da priznanje to bude dokazom, jer je ta predmnijeva u tom slučaju samo prosta sumnja.

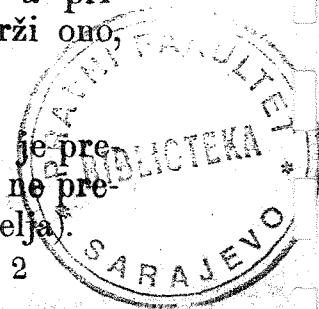
§ 74. Samojoj prostoju (jednostavnoj) sumnji ne daje se nikakva važnost.

§ 75. Ono što je dokazano bezdvojbenim logičnim zaključkom, smatra se da postoji tako, kao da se očima vidi.

§ 76. Dokaz spada na tužitelja, a pri-sega na onog, koji poriče.

§ 77. Dokaz služi na to, da se njime dokaže (ustanovi) ono što se protivi onome stanju, za koje se uzima da postoji, a pri-sega služi na to, da se i na dalje održi ono što u pravilu postoji.

§ 78. Dokaz, koji nije priznanje je pre-lazne naravi, priznanje je dokaz, koji ne pre-lazi na nekog drugog (osim priznavatelja).

§ 79. Čovjek biva primoravan (siljen) na temelju svoga priznanja.

§ 80. Protivslavlje uništuje dokaz, ali ono ne će prečiti osugjenje onog, koji si protivslovi.

Na primjer, ako bi svjedoci protivslovili si time, što bi povukli svoje svjedočanstvo natrag, neće više njihovo svjedočanstvo biti dokazom. Ali ako sud bude već osudu donio na temelju njihovog svjedočanstva, osuda ta ne će biti tim protivslavljem pokvarena, nego će morati osugjeni naknaditi si dati predmet činidbe po svjedocima.

§ 81. Postoji slučaj gdje može biti dokazano ono, što treba da slijedi iz nečeg glavnog a da to glavno ne bude dokazano. Na primjer, ako bi neko rekao: taj i taj dužan je toliko i toliko groša tome i tome, ja sam za njega jamac, pa bi usljed poricanja dužnika vjerovnik tu svotu tužbom zatražio, trebaće jamac nju platiti.

§ 82. Kada se dokaže, da je uslov ispunjen slijediće iz tog, da je dokazano i ono što je za taj uslov svezano (što od njega zavisi).

§ 83. Na uslov treba uzimati obzira (uvažavati ga) po mogućnosti.

§ 84. Obećanje biće nepobitno (nepokvarljivo) kada se učini uslovno. Na primjer,

ako bi neko rekao drugome: „prodaj to dobro tome i tome, pa ako ti on ne plati, ja ću ti platiti“, moraće taj koji je tako obećanje učinio, platiti kupovninu toga dobra, ako je ne plati kupac.

§ 85. Uživanje nečega stoji u razmjerju sa odgovornosti za to nešto, to će reći, onaj koji trpi (snosi) štetu u slučaju propasti neke stvari, treba kao odštetu za to da vuče i koristi od te stvari.

Na primjer, ne može prođavalac naplatiti od kupca ništa za to, što je kupac upotrebljavao onog konja, kojeg je povratio natrag na temelju prava izbora zbog mâne, jer da je taj konj poginuo prije povratka prodavaocu, bio bi snosio štetu sam kupac.

§ 86. Najamnina i odšteta (naknada štete) ne mogu se zajedno nalaziti (ne mogu se kumulirati).

§ 87. Teret (muka) stoji u razmjerju prema koristi, to će reći, ko vuče od nečega korist, taj će snositi i terete od toga (nečega).

§ 88. Muka stoji u razmjerju prema uživanju (duženje prema dobitku), a uživanje u razmjerju prema mucu.

§ 89. Posljedica jednog čina pripisaće se činitelju a ne će onom, koji je njemu dao nalog, dok god ovaj nije bio prisilitelj (silu vršio).

§ 90. Kada se sastane (nagju skupa) neposredni t. j. onaj, koji osobno jedan čin preduzima, i posredni počinitelj, posljedice će se pripisati neposrednom počinitelju; na pr., ako bi neko tugjeg konja upropastio baciv ga u onu jamu, koju je neko treći na javnom putu iskopao, moraće ga sam naknaditi a neće onaj dati naknade, koji je jamu iskopao.

§ 91. Dozvoljenje zakonito protivi se naknadi štete (t. j. ako se nešto čini na temelju pravne dozvole, pa se neka šteta počinj, nema mjesta naknadi štete otud nastale).

Na primjer, ako bi nečija životinja uginula upav u onu jamu, koju je neko drugi u svojoj vlastitoj nekretnini iskopao, neće on trebati dati naknade.

§ 92. Štetu koju neposredni počinitelj osobno učini, treba je sam i naknaditi, makar je i ne učinio hotimično.

§ 93. Štetu, koju neko počini posredno, neće morati naknaditi, ako je ne bude hotimice učinio.

§ 94. Ne mora se naknaditi ona šteta, koju počine životinje same po sebi (bez tugjeg sudjelovanja).

§ 95. Ništetni su čini, koje neko preduzima s tugjom stvari kao vlasnik.

§ 96. Nije dopušteno (valjano) da neko raspoláže (upotrebljava) s tugjim vlasništvom bez privole vlasnika.

§ 97. Nije dopušteno, da neko prisvoji za sebe tugje dobro bez zakonita razloga (temelja).

§ 98. Promjena onog razloga, na temelju kojeg se stiče vlasništvo (nečega) smatra se promjenom same stvari.

§ 99. Ko god hiti da dobije nešto prije pravog vremena, biće kažnjen lišenjem (ne dobitkom) te stvari (toga nečega).

§ 100. Ko god se upinje (trudi se) da pokvari ono, što je sam ispunio (učinio), trud mu je uzaludan.

Medžella.

KNJIGA I.

O kupoprodajnim odnošajima (kupoprodaji)
(bujû plural von beî-Kauf)

Ova knjiga dijeli se u uvod i u svojih sedam
glavnih dijelova.

Uvod.

O šerijatsko-pravničkim izrazima, koji se
tiču kupoprodaje.

§ 101. Ponuda (idjab) je prvi izraz upotrebljen za ustanovljenje vlastnosti, ona služi za utemeljenje vlastnosti.